

ONOMASTICA ÎN PERICOL? (I)

GABRIEL VASILIU

De la început, ne simțim obligați să dăm câteva explicații. În circularile celui de al XVI-lea Congres Internațional de Lingvistică, care a avut loc la Paris, în iulie anul 1996, secțiunea 21 s-a numit "Langues en danger?". Într-o serie de documente emise de conducerea PATROM (Patronymica romanica) forul internațional de coordonare a cercetărilor de onomastică, cu sediul la Trier (Germania) s-a subliniat necesitatea diversificării cercetărilor de antroponimie și toponimie¹, dar și o apărare a ei. Înțelegem prin onomastică: 1) disciplina care studiază, originea, formarea și evoluția numelor proprii, 2) totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă². Așa cum preciza și Jean Dubois "onomastica este o ramură a lexicologiei care studiază numele proprii și se divizează... în antroponimie și toponimie"³ ea (onomastica) este cercetată cu același interes de lingviști dar și de geografi, istorici, etnografi, sociologi și nu numai.

Se știe că una din temele importante de cercetare, impusă în planurile de cercetare este redactarea bibliografiei (naționale) de onomastică (BOR) alături de Dicționarul onomastic român (DOR).

Lucrarea de bibliografie, executată după standardele internaționale, va scoate în evidență o serie de lucruri mai puțin observate. Pentru a putea redacta acest articol am apelat la bibliografia prezentată în mod constant de revista „Limba română”. Am operat pe o perioadă de 10 ani (1985-1994). Este știut că redactorii bibliografiei de lingvistică (I. Dănăilă și Eleonora Popa) grupează materialele de onomastică, tipărite, în 3 categorii: a) generalități, b) antroponimie și c) toponimie. Pe parcursul acestor 10 ani, au apărut 456 de materiale din care 25 sunt trecute

---

1 Gabriel Vasiliu, *Din istoricul legislației românești a numelui*, în Acta Musei Porolissensis. XVIII (1994), p. 575-578.

2 Gh. Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Editura Albatros, București, 1980, p. 307.

3 Jean Dubois și alții, *Dictionnaire de linguistique*, Paris, 1974, p. 346.

la generalități, 82 la antroponimie și 349 – toponimie. În jur de 75% din materialele publicate au ca obiect de cercetare – numele de locuri. Cercetările numelor de persoane sunt mult mai reduse și putem spune că autorii sunt, în general, aceeași. Prima analiză se referă la zonele geografice cercetate, și aici am ținut cont de criteriile din dialectologie (subdialectale). Pentru spațiul Transilvaniei avem 49 de materiale, Banat – 36, Crișana – 5; Maramureș – 8; Moldova și Bucovina – 22; Muntenia – 18; Dobrogea – 8; Oltenia – 29. O primă constatare: sunt acoperite prin cercetările efectuate și publicate toate zonele țării, totuși există spații geografice puțin analizate, dăm un singur exemplu din Ardeal; ținutul Sătmărilor nu este cercetat de ajuns, iar importanța lui, fiind și zonă de frontieră, de interferențe, nu mai trebuie dovedită. Articolele de teoria numelui, pe care ceva mai greu le-am separat de cele de gramatica onomasticii, sunt în număr de 7. Cele mai multe fiind tipărite în 1988. Gramatica numelui se bucură de 25 de studii, toate de primă mărime, amintesc câteva din ele, pentru a-mi justifica și clasificarea: "Consecințe morfologice ale raportului dintre numele proprii și numele comune" de Marica Pietreanu, seria articolelor semnate de Domnița-Ichim-Tomescu (v. teza de doctorat: "Gramatica numelor proprii în limba română" din care autoarea a publicat mai multe capitole).

Cercetările diacronice (din documnte mai vechi sau mai noi) Moldova, Oltenia, Muntenia, Banat sunt prezentate și ajung la numărul de 19. Transilvania, în schimb, e reprezentată slab și importanța abordării și sub acest aspect este clară pentru toți cercetătorii.

Relația antroponimie-toponimie poate fi întâlnită în numai 7 materiale. În ultimul timp acest subiect este tot mai rar abordat.

Cercetările monografice, și aici trebuie să precizăm că multe articole publicate dau de înțeles că ele constituie capitole din monografiile în pregătire, sunt în număr de 50. Repartiția pe zonele țării este echilibrată. Tot la această rubrică putem adăuga materialele care analizează datele culese din unele localități (fie antro-, fie topo-), explicate parțial ele nefiind finalizate în monografiile. În acest caz, numărul lor dublându-se (104).

Adunarea și tezurizarea materialului onomastic este un lucru de primă urgență și permanent. În bibliografia de onomastică din mai multe țări europene întâlnim mult mai des articole consacrate onomasticii urbane. Acest domeniu, la noi, este redus. S-au publicat un număr de 5 articole, unul din autorii care consecvent au abordat acest subiect este Petre Mihai. Avem și o categorie pe care destul de greu am putut-o separa, cea cu subiecte de interferență, cu trimiteri la istorie (8), la dialectologie (8), geografie (3), folclor (2).

Articolele de teorie au scos în evidență specificul numelui în raport cu restul lexicului. Subiectul: influența dinspre română spre o altă limbă și invers, de la o altă limbă (rusă, maghiară, germană, bulgară, slovacă, sârbă, turcă, ucraineană) este abordat în 13 articole.

Concluzia principală este că cercetările de onomastică sunt prezente echilibrat în lingvistica română, la noi nu au primit, încă, încărcătura politică pe care am găsit-o în alte țări din Europa, scopurile științifice sunt cele care primează. Despistarea "ținuturilor neexplorate" onomastic, fie diacronic, fie sincron, trebuie urgentată și făcute cercetări, inexistența anchetelor nu ne va da posibilitatea să avem o viziune globală, ceva mai mult, lasă loc greșelilor voite sau nevoite.

Județul Sălaj este cercetat sub aspect onomastic (antro- și toponimic) în întregime. Cele 289 de localități au fost supuse celor patru chestionare. Am ales 31 de localități (peste 10%) din părți diferite ale județului cu populație de sută la sută românească (informație obținută atât de la oficialitățile locale cât și de la subiecții cu care s-a efectuat cercetarea). Ele sunt: Bocșa, Bic, Bulgari, Cuceu, Cehei, Crișeni, Cutiș, Cubleș, Criștelec, Câmpia, Dobrin, Deleni, Doh, Gălășeni, Giurtelec, Horoatu-Cehului, Husia, Mesteacă, Motiș, Moigrad, Măieriște, Mierța, Mălădia, Noțig, Nadiș, Pusta, Popeni, Rona, Ruginoasa, Stoboru, Sălajeni. În toate aceste localități avem persoane, și nu puține, cu nume de familie care sub aspect lingvistic au explicații, fără echivoc, din limba maghiară, ca de exemplu: Demeter, Varga, Lăcătuș, Adler, Antal, Vereș, Meder, Fehete (și Fekete), Silaghi, Fărcaș (și Farcoș), Chiș(u) și (Kiș), Feher, Ember, Vaida, Iuhas, Covaci (și Kovacs), Cherecheș (și Kerekes), Maier, Tivadar, Oros, Chende (și Kende), Meleg, Gabor, Vais, Hosu (și Hoszu), Tăut (și Tot, Tout), Ciontoș, Astaloș, Noaghi (și Nagy, Noghi), Șanta, Foro (și Forro), suntem convinși că exemplele mai pot fi completate. Multe din aceste nume au diferite grafii. La o statistică, rezumată numai din documente, realitatea poate fi falsificată. Lingvistul, istoricul, statisticianul este obligat să se aplece cu atenție asupra documentului și cercetarea făcută și pe teren, la fața locului, dă explicația adevărată. În Ardeal, după 1866, până în 1917 și între 1940-1944, când numele de persoane (nume de familie, prenume) au fost schimbate (uneori la cerere, dar în majoritatea cazurilor prin legile emise) s-au produs aceste schimbări. Acesta este un exemplu cum poate „o cercetare de onomastică să primească "o încărcătură politică" pentru unii, cu anumite scopuri, și cu urmări nedorite. De aceea putem concludiona, pericolul onomasticii nu este din partea cercetătorilor bine intenționați, corecți, pericolul vine atunci când se trece la acea "supramanipulare semantică " (vezi nota 1) ceea ce ne dovedește, că cercetările de antroponomie și toponomie pot prinde o tentă politică.

ABSTRACT

The article is altogether a review and an analysis of the repartition of onomastics articles according to diverse criteria. "The danger" in onomastics comes from the part of those who use the data in the documents, without any practical research, mostly for purposes that are inappropriate to science; the semantic manipulation of data appeared in Europe, some time ago, and lately in our country, too.